

A város peremérek

országútján

... A város peremén sivit a dal.
A költő, a rokon,
nézi csak nézi, hull, csak hull a
kövér, puha korom
s lerakódik mint a guáno
keményen, vastagon.

A költő — ajkán csörömpöl a szó,
de ő (az adott világ
varázsainak mérnöke)
tudatos jövőbe lát
s megszerkeszti magában, mint ti
majd kinn, a harmóniát.

(1936) József Attila

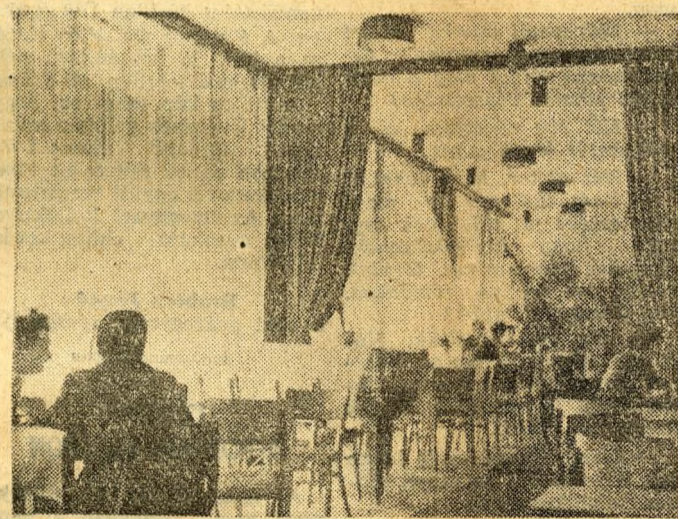
Múlt a jelenben

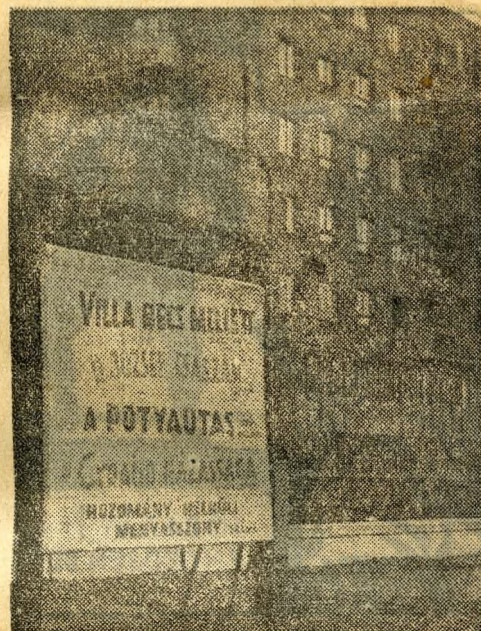
Új lakónegyed a
volt periferián

Ez már a mai Váci út

Étterem az Árpád-hídnál

Színház az egykori
városperemén

Megcsikordulnak a kerekek a széles kanyarban, a sárga testű villamos kifut a Váci útra.

Hármas? ... Felszállhatnánk. Vagy? ... Talán mégis inkább gyalog vágunk neki.

Gyalogszerrel utazunk. Ha lassúbb is meg fárasztóbb, jobban megfelel útunk végcéljának. A kocsik ablakán átnézve, túlságosan gyorsan peregnek a képsorok, nincs idő a tovatűnő hatások rögzítésére. Pedig most éppen arra készülünk...

Múlt, jelen és jövő feltérképezésére.

A Lehel piacnál járunk. A kora délelőtti piac vidám zsi-bongásába minduntalan bele-rezzennek a zuhanó vaslemez-ek csörömpölő hangjai. Messziről idesötétlik a hirhedt hétház és tizenháromház fekete lömbje...

Pusztulásra ítélt házak. Jog-gal mondták ki a halálos íté-letet: az idő már eljárt felet-tük. Szorosan beékelődtek az üzemek, vasterlepek, raktárak sorába, feketére kormozta őket a gyárkémények füstje. Valaha régen ezek a házak képviselték a Váci út „lakó-negyedét”. A gyárváros szívé-ben felépült munkáslakások. Lakások? Nevelés, egészségtel-en oduk inkább, sötetek, sí-várak.

A 70-es évek formálódó Vá-ci útjának jellegzetes épület-esoportja a két háztömb.

A kiegyezés után gyors ütemben iparosodik a város. Terjeszkedni kényszerül. A Szent István parkból és a mai Lipósvárosból kiszorultak a malmok, aprócska üzemek — tűzvész pusztítása is siettetti az akkori iparnegyed felszámolá-sát —, és a Vácra vezető or-szágút mellé telepednek. Köz-el van a Duna — a legol-csőbb szállítóeszköz — a Viza-fogó körül gomba módra sza-porodnak tehát a gyárak. Apr-ócska üzemek mellett hatal-mas gyárak létesülnek, a sza-badon maradt részekre raktá-ruk, gyűjtőtelepek ékelődnek be, s elvetve néhány földre süppedt, földszintes házacská.

A századfordulóra nagyjából már kialakul a Váci út képe. **Angyalföld, Újpest. Gyárne-gyed, munkásnegyed, Csepel** mellett a szerveződő munká-soknak, a lassan formálódó munkásmozgalomnak „gyöke-re”. Csepel előtt — hangoztat-ják mind az anyalföldiek, mind az újpestiek — büszkék arra, hogy a század elején ki-alakuló Csepelt jó két évtized-del „megelőzte” a Váci út.

Furcsa, felemás hangulatú útszakasza ez a terület mos-tanában a Váci útnak. A mo-dern lakóházak árnyékában még ütött-kopott, rogyadozó viskók bújnak meg. S itt van mindjárt a Dózsa György út utáni rész. Az egyik oldalon ragyogó portálokkal feléksze-rezett hatalmas bérpaloták, s az út másik felén meg mintha „itt felejtették” volna — emlé-keztetőül — a régmúlt komor szürke épületei. Nem sokáig maradnak. Először a Csanádi utca környékének rendezésé-re kerül sor, a kisebb lakóhá-zak, raktárak megszüntetésé-re. S második lépésként a Dó-zsa György út utáni szakasz következik.

Próbáljuk csak behunyni egy pillanatra a szemünket. Képzeljük magunk, elé ezt az utat — húsz év múlva. A Dó-zsa György út és a Váci út sa-kán hatalmas élelmiszér-kombinát magasodik, modern üzletház, villognak a „Bistro

Étterem Eszpresszó” feliratok fényei. S kétoldalt lakóházak magasodnak — csak a Szer-számegépgyár marad itt „muta-tóban” —, de végig, a Róbert Károly körútig megszűnik a gyárnegyed.

Az Árpád-híd hatalmas út-keresztvezetéséhez érkezünk. Itt testet öltött már az elkép-velés, impozáns arányaival előttünk magasodik a megál-modott modern lakónegyed. Most már szinte elavultnak tűnik a szemben levő pártház és kultúrház alig egy évtize-de emelt épülettömbje: a for-mák és színek szépségében már nem állja meg a ver-senyt.

De folytassuk csak egy pil-lanatra a félbehagyott „jövő-be látást”... Itt fog kiépülni a XIII. kerület városcentruma, a harmadik ötéves terv végé-re. A 7–8 évvel ezelőtti „kül-telki” színházról előkelő rang-ra emelkedett József Attila Színház új épülete mellett üz-letház magasodik, középületek nőnek ki a földből. Az elkép-velések városcentruma már méltó vis a vis-ja lesz a mai lakónegyednek.

A Róbert Károly körúton le-felé, már megmarad a gyárne-gyed. De megszépül ez is, el-űnnek majd az elavult elő-keretek, egyenletesebbé válik az utca képe. A régi gyárak, a Váci úti törzsüzemek modern homlokzatai, magasabb szintű új előépületei egyöntetűbbé tes-zik majd a Váci út „üzem-é szakaszát”. Az új lakónegy-edekhez hasonlóan parkosítják itt is az utakat, korszerűsítik az útburkolatot — zöldsáv fog végighúzódní a valamikor őr-y komoran szürkellő Váci úton.

Angyalföld csücskénél já-runk már, a korszerű, modern gyárépületek sorát látjuk utol-jára, mikor átlépjük Újpest határát.

A változás itt már nem any-nyra szembeötlő. Az Árpád úti lakótömbök, a Pannónia új gyárépülete még megkapja a szemlélődőt, de körülötte alig lát változást.

Itt nem „látható”, „érezhe-tő” inkább a fejlődés: az auto-buszok és autók vezetői tanus-kodhatnak leginkább a Me-gyeri csárdáig kiépített új, modern burkolatú út hasznos-ságáról. S „oldalt” is építkez-nek — a Váci út és a Duna között az újpesti szakaszon nemzetközi versenyek lebonyo-lítására is alkalmas kakaj-ke-nu pálya épül.

A távlati tervek sem idéz-hetőék fel olyan könnyen a kül-ső Váci útról. Ha csak nem pró-bálunk a föld mélyébe tekin-teni... A Váci út szélesítésé-nek terve együttjár a közmű-vek, az elavult csatornaháló-zat felújításával.

A föld feletti változás már nem tartozik a távoli elképze-lések közé: az Izzó műszakiái — társadalmi munkában — már készítik a Duna-parti ol-dal parkosításának terveit.

Már előttünk magasodik az Izzó készülő irodaházának im-pozáns épülete.

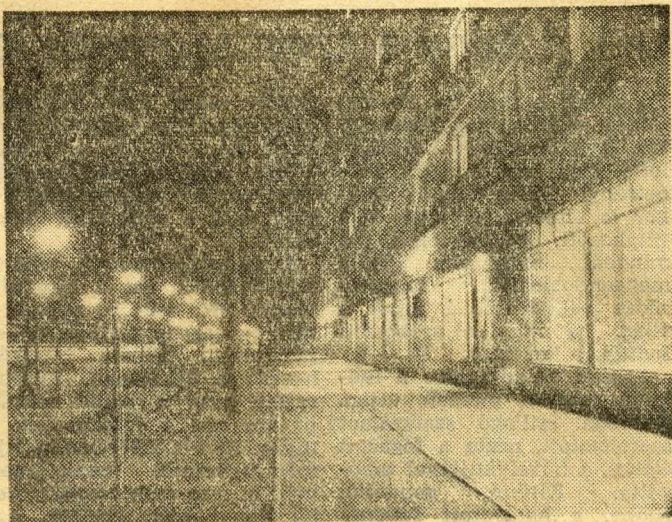
Megérkezünk.

Fáradtan. Hosszú az út a Nyugatitól az Egyesült Izzóig még autóbuzson is. Gyalog még inkább.

Mégis — megérte...

Múltat, jelent és jövőt pró-báltunk feltérképezni. A város peremének — vagy talán a város szívének — országútján jártunk.

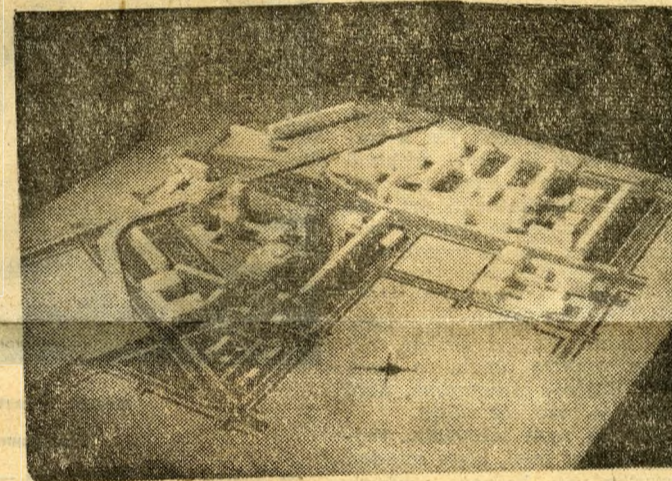
Foto: Várbíró Emil
Szöveg: Bán Zsuzsa

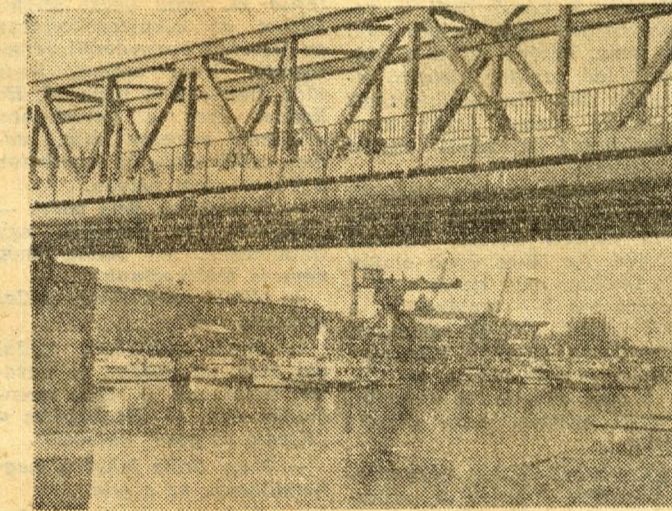
Ejjeli fények a Váci úton

Modern építkezés —
iparitanuló-intézet

A városcentrum makettje

Újpest határában

Új lakótelepek Új-
pest kapujában